

قوانین اجتماعی در کشورهای اسلامی

اسلام دینی جهانشمول و کامل بوده که برای همه ارکان زندگی بشری صاحب برنامه است. وجود احکام اولیه، مبانی استوار اجتماعی را در جوامع اسلامی بنیان نهاد و در قالب احکام ثانویه نیازهای زمانه امت اسلامی توسط مجتهدین پاسخ داده می‌شود. پی افکندن ساختارهای اداره جامعه اسلامی در زمان رسول اکرم ممکن شد. بحث اقتصاد جامعه، قضا و قضاوت، احکام قصاص، دیه، خمس و زکات و... همه و همه اشاره‌ای به توجه اسلام به اداره زندگی اجتماعی انسانها و به ویژه مسلمانان دارد. احکام اسلامی بستر ساز رشد فضایل اخلاقی انسانی است. پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه، حفظ جان و مال انسانها از تعرض، حفظ کرامت و ارزش والای انسانها در کنار ایجاد فضای مناسب برای انجام فعالیت‌های سالم تنها گوشه‌ای از احکام اسلامی است. نوشتار زیر سخنرانی حمیدرضا ترقی نماینده کمیته امداد امام خمینی (ره) در مجمع مسلمانان شرق آسیا (اندونزی) می‌باشد که جهت استفاده خوانندگان در پی می‌آید:

قال الله فی کتابه الکریم

لقد، ارسلنا رسلنا بالبینات و انزلنا معهم الکتاب و المیزان ليقوم الناس بالقسط

(سوره حدید ۲۵)

هدف اجتماعی از بعثت پیامبران را خداوند بزرگ در قرآن کریم، اقامه قسط یعنی ساختن جامعه قائم به قسط معرفی کرده‌اند.

اقامه قسط یعنی اجرای عدالت، زیرا بدون عدالت تربیت انسانها میسر نیست و بدون تربیت رشد نیست و بدون رشد، هدایت نیست و بدون هدایت معرفت نیست و بدون معرفت عبادت نیست و بدون عبادت سعی نیست. زیرا سعادت کامل، از راه ارتباط انسان با خدا و در حال ارتباط انسان با خدا تحقق می‌یابد.

بنابر این یکی از مهمترین عوامل در زمینه‌های ممکن سازی ارتباط انسان با خدا، اجرای عدالت است. عدالت و اقامه قسط در متن دین پیامبران الهی برای مردمان ارائه شده و لذا ترویج دین بدون اجرای عدالت عدول از روش پیامبران الهی و موجب معرفی ناقص دین در افکار عمومی جوامع می‌شود.

جامعه دینی و اسلامی جامعه‌ای است که در آن مقتضیات رشد موجود باشد و موانع رشد مفقودپذیر است که بنیاد بدل ناپذیر ایجاد مقتضیات رشد در جامعه، اجرای عدالت است، جامعه‌ای که در آن سلامت روانی وجود نداشته باشد به رشد نمی‌رسد و سلامت روانی هنگامی تامین می‌شود که افراد یک جامعه و خانواده‌ها از اضطراب (عوامل تنش‌زای روحی) و ناکامی از رسیدن به خواسته‌های مشروع و تعارض (به خاطر انتخاب‌های اجباری در زندگی) به دور باشند که همه اینها در گرو اجرای عدالت است.

جوامع اسلامی خوشبختانه دارای مکتبی هستند که اگر با تفقه آن را درست بفهمند و عمل کنند و با اجتهاد مستمر و پویا آن را با مقتضیات زمان تطبیق دهند می‌توانند بر اساس آن جامعه‌ای متعالی، زنده و پویا و با نشاط و در رفاه و آرامش و بدون اضطراب و پریشانی و تعارض بنا کنند.

جوامع اسلامی از کتاب آسمانی مثل قرآن کریم برخوردارند که مترقی‌ترین، کامل‌ترین و پیشرفته‌ترین دستورات الهی برای اداره زندگی اجتماعی بشر را در متن خود دارد.

ما در انقلاب اسلامی ایران بر این عزم بوده‌ایم که جامعه فاسد طاغوتی را ویران و جامعه‌ای صالح را بسازیم، جامعه‌ای که بر مبنای قرآن کریم ساخته شود، آن هم در همه ابعاد.

جامعه قرآنی، جامعه‌ای است که همه شئون آن منطبق با قرآن کریم و در خط اهداف قرآن باشد و طبق قرآن و سنت نبوی ساخته شده باشد.

اگرچه تا رسیدن به آن جامعه متعالی فاصله عملی زیادی داریم ولی قوانین اجتماعی که با استنتاج از اسلام و قرآن در قانون اساسی کشور توسط اسلام شناسان تدوین و به تأیید و تصویب ملت

ایران رسیده است توانسته جلوه‌هایی از دیدگاه اسلام نسبت به مسائل اجتماعی جامعه را بیان نماید که نمونه‌هایی از آن را در ذیل می‌خوانیم:

- ۱- حفظ کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا.
- ۲- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس ایمان و تقوی و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی.
- ۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.
- ۴- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه در تمام زمینه‌های مادی و معنوی.
- ۵- پی‌ریزی اقتصاد صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی جهت ایجاد رفاه و رفع فقر و برطرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های تغذیه مسکن، کار و بهداشت و تعمیم بیمه
- ۶- توسعه و تحکیم برادر اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم.
- ۷- مصون بودن حیثیت، جان و حقوق و مسکن و شغل اشخاص از تعرض مگر در مواردی که قانون مشخص می‌کند.
- ۸- آزادی در انتخاب شغل بنا به تمایل افراد مشروط به اینکه مخالف اسلام و مصالح عمومی و حقوق دیگران نباشد.
- ۹- برخورداری از تأمین اجتماعی از نظر بازنشستگی، بیکاری، پیری، از کار افتادگی، بی‌سرپرستی، در راه ماندگی، حوادث و سوانح و نیاز به خدمات بهداشتی و درمانی و مراقبت‌های پزشکی به صورت بیمه و غیره به عنوان حق همگانی و مکلف بودن دولت به حمایت‌های مالی فوق برای افراد کشور
- ۱۰- موظف بودن دولت به فراهم ساختن وسایل آموزش و پرورش رایگان برای همه ملت تا پایان دوره متوسطه و گسترش دادن وسایل تحصیلات عالی تا سرحد خودکفایی به طور رایگان
- ۱۱- داشتن مسکن متناسب با نیاز حق هر فرد و خانواده ایرانی است و دولت موظف است با رعایت اولویت برای نیازمندان روستایی و کارگران، زمینه اجرا شدن این اصل را فراهم سازد.
- ۱۲- تأمین نیازهای اساسی، مسکن، خوراک، پوشاک، بهداشت، درمان، آموزش و پرورش و امکانات لازم برای تشکیل خانواده برای همه باید در برنامه‌های تأمین اقتصادی جامعه لحاظ شود.
- ۱۳- دولت در برنامه‌های اقتصادی خود باید شرایط و امکانات کار را برای همه به منظور رسیدن به اشتغال کامل فراهم و وسایل کار را در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند در شکل تعاونی و وام بدون بهره و یا هر راه مشروع دیگر فراهم سازد.
- ۱۴- روند فعالیت‌های اقتصادی جامعه باید به گونه‌ای باشد که هر فرد توان کافی برای خودسازی معنوی و سیاسی و اجتماعی خود را نیز داشته باشد.
- ۱۵- هر کس مالک حاصل کسب و کار مشروع خویش است.
- ۱۶- قوه قضائیه موظف است اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین را بنماید.
- ۱۷- در قوانین عادی اقتصادی کشور که به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده نیز موارد زیر آمده است:
  - (الف) قانون حمایت از سالمندان روستایی بالای ۶۰ سال و نیازمند.
  - (ب) قانون حمایت از زنان و کودکان بی‌سرپرست.
  - (ج) قانون پرداخت یارانه کالای اساسی برای اقشار مختلف جامعه
  - (د) قانون بیمه روستاییان.
  - (ه) قانون ایجاد اشتغال برای اقشار محروم جامعه.
  - (ز) قانون احداث و ایجاد خانه‌های ارزان قیمت برای زوجهای جوان.
  - (ح) قانون پرداخت وام برای اشتغال‌های زودبازده.
  - (ت) قانون تشکیل بنیاد بیماری‌های خاص برای کمک به بیماران صعب‌العلاج.
  - (ی) قانون واگذاری زمین به فارغ‌التحصیلان رشته کشاورزی برای اشتغال.
  - (ک) تهیه سند ملی رفاه و تأمین اجتماعی.

- ل) تهیه سند کاهش فقر و هدفمند کردن یارانه‌ها.
- در اجرای قوانین فوق الذکر امروز در جمهوری اسلامی ایران بیش از ۸۵ درصد جمعیت مردم تحت پوشش بیمه درمانی هستند.
- ۱/۵ میلیون نفر از سالمندان نیازمند روستایی مورد حمایت‌های معیشتی و درمانی مستمر قرار دارند.
- ۳/۵ میلیون نفر از کودکان و زنان و جوانان بی‌سرپرست یا دارای سرپرست بیمار و از کار افتاده مورد حمایت‌های معیشتی، فرهنگی و درمانی کامل هستند.
- ۸۵/۵ درصد جمعیت بالای ۶ سال ما با سواد شده‌اند.
- خانواده‌های فاقد مسکن ما در کشور ۱۶ درصد هستند.
- جمعیت زیر خطر فقر مطلق ما ۱۱ درصد است و زیر خط فقر شدید ۲/۸ درصد.
- نرخ بیکاری ۱۲ درصد و تورم در سال جاری ۱۴/۸ درصد اعلام شده است.
- کمیته امداد امام خمینی به عنوان بزرگترین نهاد انقلابی مردمی در طی ۲۷ سال فعالیت خود توانسته قدم‌های مهمی را در تحقق قوانین اجتماعی مطروحه در قانون اساسی بردارد به طوری که:
- ۱- هزینه تحصیلی بالغ بر یک میلیون دانش‌آموز محروم و نیازمند را تامین می‌کند و زمینه ارتقای علمی جوانان محروم به سطح آموزش عالی را فراهم ساخته است.
  - این اقدام یعنی آموزش و تحصیل برای اقشار جوان محروم موجب گردیده فقر از نسل قبلی به نسل جدید منتقل نگردد.
  - ۲- با ارتقای جایگاه اجتماعی فقرا و برخوردار ساختن آنها از امکانات اجتماعی در رفع تبعیضات ناروا در زمینه‌های مادی و معنوی قدم‌های خوبی برداشته شده است.
  - ۳- برای اشتغال بیکاران امسال یک هزار میلیارد تومان اعتبار اختصاص یافته به گونه‌ای که هر سال بتوان با ایجاد حدود یک میلیون فرصت شغلی نرخ بیکاری را به تک رقمی کاهش داد و امسال کمیته امداد امام خمینی با اعتباری بالغ بر ۱۲۰ میلیارد تومان ایجاد ۱۲۰ هزار فرصت شغلی برای اقشار کم درآمد و محروم را عهده‌دار شده است. که در ۶۰۰ رشته شغلی این مشاغل متناسب با استعداد و توان محرومین ایجاد می‌گردد.
  - ۴- به منظور تسهیل در امر ازدواج جوانان ضمن اینکه سیستم بانکی به پرداخت تسهیلات برای ازدواج موظف گردیده، دولت مستقیماً صندوقی را تحت عنوان مهرضا برای پرداخت وام به این زوجها در سراسر کشور ایجاد کرده و کمیته امداد امام خمینی نیز سالیانه بالغ بر ۶۰ هزار زوج را با کمک مالی و تجهیزیه به خانه بخت می‌فرستد.
  - ۵- از آنجا که اعتیاد به مواد مخدر یکی از معضلات اجتماعی در جوامع امروزی است. در نظام اسلامی ضمن مقابله شدید و طاقت‌فرسا با این پدیده شوم، قوانین متعددی برای بازپروری و نجات معتادان جداسازی فرزندان سالم آنها از خانواده معتاد - پیشگیری از اعتیاد در محیط‌های آلوده و بحرانی تصویب و اجرا می‌گردد. که کمیته امداد امام خمینی (ره) در زمینه جداسازی فرزندان والدین معتاد و نگهداری و پرورش و سالم‌سازی آنها برای ورود به جامعه بیش از ۱۵ سال است که تلاش می‌نماید.
  - ۶- مسکن که یکی از مشکلات مهم اقشار ضعیف جامعه است و سهم زیادی از درآمد خانوار را به خود اختصاص می‌دهد در برنامه‌های حمایتی دولتهای مختلف قرار داشته است.
  - ایجاد بنیاد مسکن انقلاب اسلامی توسط حضرت امام خمینی (ره) برای احداث مسکن جهت محرومین جامعه و توسعه مسکن روستایی و بهر مجستن از فرصت زلزله‌های مختلف برای اصلاح بافتهای فرسوده مسکن روستایی موجب گردیده که میلیون‌ها واحد مسکونی در سراسر کشور احداث گردد.
  - کمیته امداد امام خمینی نیز در سراسر کشور در طی سالهای گذشته بالغ بر نیم میلیون واحد مسکونی برای اقشار محروم و بی‌سرپرست احداث نموده و هم اکنون دولت برای تهیه مسکن زوجها ی جوان و خانواده‌های فاقد مسکن تسهیلات وام قرض‌الحسنه اختصاص داده است.

- ۷- امروز میلیونها کودک زیر ۶ سال از حمایت‌های تغذیه‌ای برای رفع فقر غذایی برخوردارند و کمیته امداد امام خمینی به کلیه فرزندان زیر ۶ سال تغذیه ویژه برای حفظ سلامت آنها اهدا می‌نماید.
- ۸- جمهوری اسلامی ایران با پذیرش میلیونها نفر از آوارگان و مهاجران از عراق و افغانستان بزرگترین میزبان مهاجران در کشورهای اسلامی منطقه بوده و در طی سالیان گذشته این مهاجران از کار و اشتغال زندگی و ازدواج و تحصیل و حمایت‌های معیشتی و درمانی ویژه برخوردار بوده‌اند.
- ۹- پیشرفت علم پزشکی در کشور ایران موجب گردید که متخصصان ایرانی به داروی مداوای ایدز دست یافته و آن را در اختیار جامعه مبتلایان به این بیماری خطرناک قرار دهند.
- ۱۰- جمهوری اسلامی ایران با مراقبت و پیشگیری دقیق و علمی مانع ورود آنفولانزای مرگی به کشور شده است.
- ۱۱- نرخ امید به زندگی در کشور ایران در طی سالهای گذشته به ۷۰/۴ سال افزایش یافته امسال به ۷۰/۷ رسیده است و مرگ و میر نوزادان به حداقل خود در تاریخ کشورمان رسیده است.
- ۱۲- طبق گزارش توسعه انسانی سال ۲۰۰۶ سازمان ملل، ایران از نظر فقر بین ۱۰۲ کشور و در حال توسعه رتبه ۳۵ را به خود اختصاص داده که نسبت به سال گذشته یک رتبه بهبود یافته.
- ۱۳- طبق همین گزارش، رتبه توسعه انسانی ایران که در آغاز انقلاب اسلامی سال ۱۹۷۹ برابر ۱۱۰ بوده امروز به ۹۶ کاهش یافته است.
- تأثیر اقدامات فوق که نمونه‌ای از قوانین اجتماعی مبتنی بر اسلام در جامعه ایران است در امنیت اجتماعی کشور بسیار بالا بوده به گونه‌ای که میزان آسیب‌های اجتماعی ناشی از فقر و بحرانهای اجتماعی را به حداقل رسانده و میزان بزهکاری ناشی از فقر، طلاق، خشونت خانوادگی، آلودگی به ایدز در کشور ایران در مقایسه با دیگر کشورها بسیار پایین‌تر است و این موهون پایبندی جامعه و ایران به ارزشهای اخلاقی و دینی است. در این بخش از سخنانم با صلوات بر پیامبر و آتش به چند نمونه از احادیث آن پیامبر بزرگ پیرامون مسائل اجتماعی که باید به صورت قانون در کشورهای اسلامی اجرا شود اشاره کنم.

رفع نیاز مومنین و وظیفه ایمانی

- ۱- المومنون اخوه یقضى بعضهم حوائج بعض قبضاء بعضهم حوائج بعض یقضى الله حوائجهم یوم القیامه (بحار ج ۷۴ ص ۳۱۱)
- امام صادق (ع) از رسول خدا نقل کرده، که فرمود: افراد با ایمان برادر یکدیگرند برخی نیاز برخی را برطرف می‌نمایند و بدین جهت خداوند در روز قیامت نیازهای آنان را رفع خواهد کرد. لزوم کمک روحی و اقتصادی به برادر مسلمان
- ۲- من اغاث اخاه المسلم حتی یخرجه من هم و کره و ورطه کتب الله له عشر حسنات و رفع عنه نقمات و اعدله یوم القیامه عشر شفاعات (ثواب الاعمال ص ۱۷۸)
- کسی که برادر مسلمان خود را کمک کند و او را از غم و اندوه و سقوط در زندگی نجات بخشد خداوند برای او ده حسنه می‌نویسد و ده گرفتاری را از وی برطرف می‌نماید و در روز قیامت شفاعت ده نفر را از او قبول می‌کند.
- اهتمام به امور مسلمین
- ۳- من اصبح لا یهتم بامور المسلمین فلیس بمسلم (اصول کافی)
- آن کسی که شب را صبح کند در حالی که به کارهای مسلمانان همت نگمارد مسلمان نیست. ارزش کار و حرفه داشتن
- ۴- ان الله یحب العبد المومن المحترف میزان الحکمه
- خداوند بنده‌ای را که دارای شغل و حرفه است دوست دارد.

کسب حلال

۵- افضل الاعمال الکسب الحلال

بهترین اعمال کسب حلال است.

لزوم پرداخت حق کارگر

۶- ملعون من ظلم اجیرا اجرئه (مستدرک)

ملعون است کسی که مزد کارگر را ندهد.

گرسنه در همسایگی مومن نباشد

۷- لیس بالمومن الذی یشبع و جاره الی جنبه جائع مستدرک

مومن نیست کسی که سیر بخوابد و در کنار او همسایه اش گرسنه بماند.

تامین پوشاک مومن

۸- و من کسی اخاه المومن من عری کساه الله من سندس الجنه

کسی که برادر مومن برهنه خود را بپوشاند خداوند به او لباسهای بهشتی عطا می‌کند.

کمک به ازدواج

۹- ما بنی فی الاسلام بناء احب الی الله عزوجل و عز من التزویج

هیچ بنایی در اسلام پایه‌گذاری نشده است که در پیشگاه خداوند محبوب‌تر و عزیزتر از امر ازدواج

باشد.

حمایت از بی‌سرپرستان

۱۰- الساعی غتی الارمله و المسکین کالمجاهد فی سبیل الله او الصائم النهار و القائم الیل

کسی که در تامین احتیاجات زنان بی‌سرپرست و مستمند تلاش و کوشش نماید مانند کسی است که در

راه خدا جهاد کرده است و روزه در روز و شبها به نماز شب ایستاده است.

ارزش قرض الحسنه

۱۱- الصدقه یعبثه و القرض بثمانیه

صدقه دو حسنه پاداش دارد و قرض دادن هجده حسنه اجر دارد.

حمایت مستمر از ایتم

۱۲- الله الله جی الایتم فلاتعبوا اقواهم ولا یضیعوا بحقرکم

از خدا بترسید درباره یتیمان مبادا گاهی گرسنه و گاهی سیر باشند و مبادا حقوقشان ضایع گردد.

بر اساس این گزارش و مقدمات، پیشنهادات ما برای اصلاح قوانین اجتماعی کشورهای اسلامی به

قرار زیر تقدیم می‌گردد:

۱- تطبیق قوانین اجتماعی کشورهای اسلامی با قرآن و سیره نبوی توسط مجالس کشورهای اسلامی

(کنفرانس بین‌المجالس اسلامی)

۲- تشکیل صندوق حمایت مردمی از نیازمندان جوامع اسلامی

۳- احیای فریضه (زکات و صدقه و فرهنگ احسان و نیکوکاری) در جوامع اسلامی و با الگویی که

در ایران اجرایی شده به صورت شبکه تامین مالی برای نیازمندان جوامع اسلامی

۴- توسعه و گسترش توانمندسازی و اجرای طرحهای اشتغال در قالب تعاونی‌ها و کارگاه‌های کوچک

برای اقشار ضعیف جوامع با الگوگیری از کشورهای مالزی

۵- توسعه و گسترش نظام جامع تامین اجتماعی در کشورهای اسلامی به منظور جلوگیری از فقر با

تاکید بر:

(الف) جلوگیری از انتقال فقر از خانواده به نسل جوان از طریق حمایت‌های تحصیلی و آموزشی

(ب) جلوگیری از مهاجرت و حاشیه‌نشینی در شهرهای بزرگ

(ج) حمایت از سالمندان از کار افتاده

(د) حمایت و نگهداری از ایتم و فرزندان بی‌سرپرست (تکافل ایتم)

(ه) توسعه و گسترش صندوقهای قرض الحسنه در جوامع اسلامی

(و) توسعه و گسترش عدالتخواهی و برخورداری آحاد جوامع از نعمت‌ها و امکانات یکسان

ز) مقابله جدی با آسیب‌های اجتماعی، اعتیاد، طلاق، فساد جنبی و ایدز
ح) کاهش آسیب‌های ناشی از مخاطرات و سوانح طبیعی و سیاسی و اجتماعی
ط) بهبود وضعیت تغذیه اقشار ضعیف جوامع اسلامی به ویژه کودکان
ی) توسعه گسترش بیمه‌های درمانی در بین اقشار ضعیف جامعه
۶- تشکیل صندوق حمایت از ازدواج جوانان مسلمان
۷- توسعه و گسترش آموزش مهارت‌های زندگی و سوادآموزی به خانواده‌های محروم از طریق ایجاد
نهضت سوادآموزی در کشورهای اسلامی